

**ЧИ МОЖЕ КРІЛЬ
ВРЯТУВАТИСЬ?**

1980

ЧИ МОЖЕ КРІЛЬ ВРЯТУВАТИСЬ ?

(До Мадридської наради)

1 серпня 1980 року минає п'ять літ відтоді, як голови урядів усіх країн Європи, ЗСА й Канади підписали в Гельсінках Прикінцевий Акт наради щодо безпеки і співпраці в Європі. Два роки тому представники тих самих країн зібралися в Белграді, щоб підбити підсумки виконання Прикінцевого Акту. Проте цього завдання вони не виконали й роз'їхалися, лишивши по собі беззмистовне комюніке. В листопаді цього року в Мадриді збирається друга підсумкова конференція. Комуністичний світ уже почав підготовку до цієї наради.

Приїзд до Парижу польського верховоди Е. Герек і його переговори з Валері Жіскар д'Естеном — це поодинокі вершина того величезного пропагандивного айсбергу, що його запустив Кремль. У західні країни, що підписали Прикінцевий Акт, поїхали, крім Герек, таємні дипломатичні місії держав Варшавського блоку. Про завдання кожної такої місії легко здогадатись: воно аналогічне до того, що сказав Герек про мету свого візиту до Франції — «домовитись, щоб у Мадриді не було таких непорозумінь, як у Белграді». «Непорозумінням» Герек називає виступ американського делегата, який затаврував Советський Союз за грубе порушення прав людини. Советський делегат запропонував проти цього виступу, погрозуючи покинути нараду. Зваживши на цю погрозу, інші західні представники не підтримали головного американського делегата, і його виступ — єдиний сміливий і правдивий — лишився «гласом вопіючого». На Мадридській же нараді комуністичний світ, виявляється, не хоче чути навіть поодиноких критичних виступів.

Із сказаного вище випливають такі питання:

Перше. Чи не зведеться Мадридська нарада до того самого, що й Белградська — до пустопорожньої балаканини, й чи не закінчиться також беззмистовним комюніке?

Друге. А чи взагалі важливо для людей західнього світу, про що йтиметься на тій конференції й чим вона скінчиться?

Щоб відповісти на ці питання, треба пригадати:

- загальний зміст і значення Прикінцевого Акту Гельсінкської наради;
- чому була нерезультативною Белградська нарада;
- хто зацікавлений у нерезультативності Мадридської наради;
- чим загрожує її нерезультативність.

II. Загальний зміст і значення Прикінцевого Акту Гельсінкської наради щодо безпеки й співпраці в Європі.

На час Гельсінкської наради минуло 30 років після закінчення Другої світової війни, а мирного договору не тільки не складено (небувалий випадок в історії), а й перспективи такої нема. І то через те, що Советський Союз уперто відмовляється від мирних переговорів і продовжує утримувати чисельні збройні сили на тих рубежах, яких він досяг на кінець війни. В наслідок цього західній світ опинився під постійною загрозою наглого нападу советських військ.

Законним виходом з цього неприпустимого становища є мирний договір. Таким договором, як відомо, насамперед оголошується закінчення стану війни, а це означає, що сторони мусять негайно привести свої війська до мирного стану.

Відмовившись від спільного опрацювання мирного договору, Советський Союз придумав йому підміну. Він висунув ідею переговорів щодо створення умов безпеки і співпраці для ССРСР з його сателітами і західніх країн при фактично існуючому становищу. Перебуваючи під постійною загрозою збройного нападу, Захід шукав бодай якоїсь безпеки і погодився на Гельсінкську нараду. Після тривалих переговорів було складено Прикінцевий Акт, який і підписали голови урядів усіх 35 країн — учасників наради.

Це був паліатив мирного договору, який давав справжні реалії Советському Союзові й ілюзорну безпеку Заході. За змістом цей Акт можна розділити на дві нерівні частини. Першою стверджується “status quo” в Європі, тобто узаконюється перебування в її центрі советських збройних

сил і визнаються територіяльні й політичні реалії, що склалися в наслідок Другої світової війни.

Першу частину укладено на користь Советського Союзу. Її зміст свідчить, що взяла гору советська політика, тобто визнано продиктовані Советським Союзом повоєнні європейські кордони. При тому увічнено поділ Німеччини й поневолення прибалтійських республік та країн Східної Європи, чорним ходом введено до сім'ї східноєвропейських народів незаконнонароджену дитину Кремля — НДР.

До першої ж частини слід долучити й усі статті Акту, що стосуються так званої співпраці. Ці статті сприяють зростанню потоку до СРСР західних кредитів, техніки й технології, що дає можливість Кремлеві не тільки продовжувати гонку озброєнь, утримувати величезну армію, але й відстрочувати економічну катастрофу, яка постійно загрожуює через ненажерливість советської воєнної машини.

Чим же заплатив Кремль Заходові за такий коштовний дарунок? — Обіцянкою. СРСР запевнив Захід, що не нападатиме на нього, і на potwierдження серйозності своїх обіцянок погодився на включення до Акту третього розділу — про свободу і людські права, про вільний обмін людьми, ідеями й інформацією між країнами.

СРСР — країна із закритим суспільством. Довір'я до урядів таких країн — неприпустима наївність. Але зобов'язання, що їх узяв Советський Союз згідно з третім розділом Акту, якби СРСР їх виконував, надавали б советському суспільству трохи відкритості, а це уможливлювало б Заходові деяку безпеку, що могло виглядати як мінімальна платня за одержані Советами реалії. Та платити Советський Союз не хотів нічого.

Не минуло й півроку після того, як Брежнев поставив свій підпис під Прикінцевим Актом у Гельсінках, — і на XXV з'їзді КПСС він же дав зрозуміти, що для СРСР лише перша частина Прикінцевого Акту має зобов'язуюче значення. Щождо третього розділу, то вимогу виконувати його Брежнев кваліфікував як спробу Заходу «використати цей документ як ширму для втручання у внутрішні справи країн соціалізму, для антикомуністичної й антисоветської демagogії в стилі холодної війни» (газ. «Правда», 5. 2. 1975 р.).

III. Чому Белградська нарада виявилась нерезультативною?

Захід повинен був знати висловлювання Брежнєва і підготуватись до рішучої відсічі традиційній шпідвійності советського трактування міжнародних угод — **використання їх прав й ігнорування обов'язків.**

Підготуватись було нескладно. Громадські групи сприяння виконанню Гельсінкських угод, які створились в ССРСР 1975 року, особливо Московська й Українська, надіслали всім 35-ти країнам — учасникам незаперечні докази того, що Кремль не виконує своїх обов'язків по третьому кошику. Це потверджувалося й судовими процесами, які розпочались над членами Гельсінкських груп у часі самої наради в Белграді. Совети навіть не ховали того, що судять москвичів Орлова, Гінзбурга, Щаранського, українців Руденка, Тихого, Лук'яненка, Мариновича й Матусевича за членство в Гельсінкських групах.

Фактично підсудних обвинувачували в спробах примусити владу виконувати власні закони, лише маскували це обвинувачування словами «антисоветська пропаганда», «наклепи на советський лад». На тлі матеріалів, поданих до Белграду Гельсінкськими групами, процеси давали добрий привід для рішучого протесту, аж до припинення наради, якщо Совети не звільнять правозахисників, заарештованих лише за те, що вони наглядали за виконанням Гельсінкських угод. Советському урядові безумовно довелось би відступити. Постанови Прикінцевого Акту були ще потрібні. **По-перше**, як міжнародний документ, що закріплює советські надбання в Європі. **По-друге**, як документ, що сприяє роззброєнню Заходу і відкриває легальний шлях для інфільтрації ідей та людей зі Сходу в тил Заходу. І ще більше був він потрібен Кремлю як дипломатична заслона для тих агресивних дій в інших районах світу, які він тоді вже готував.

На жаль, Захід не зайняв твердої позиції. І знов перемогла дипломатія Москви. Захід волів спокою, й заради нього був готовий на безконечні поступки. Він, наче крідь, спаралізований гіпнотичним поглядом змія, простував до пащі. Нарада пішла шляхом, який вказала советська делегація. Говорилося про співпрацю, про досягнення на шляху торгівлі, наукових і культурних обмінів... і нічого про пра-

ва людини. Більшість засідань були закритими, і громадськість навіть не знала, про що там ішлося. Так порожньою балаканиною й закінчилась ця нарада, не лишивши по собі навіть сліду.

IV. Хто зацікавлений у нерезультативності Мадридської наради?

Відповідь на це питання дуже проста: той, кому пасує нинішнє становище в Європі і в цілому світі, а саме — советська перевага в тактичній атомовій зброї в Європі становить 13%. Ще більша перевага в звичайній зброї: в Середній і Північній Європі НАТО має 2700 гармат і 700 танків проти 10,000 гармат і 20,000 танків Варшавського пакту. Ракет «СС-20» Совети тут мають 1370, а НАТО лише 386 порівнюваних систем. Термоядерної ж зброї і міжконтинентальних ракет Советський Союз нагромадив стільки, що їх вистачить на знищення всієї нинішньої цивілізації на землі. І все це в руках вузької кліки, яка очолює однопартійну військово-поліційну машину. В цих умовах можна постійно бути готовим до ядерного шантажу, чи, навіть, до нищівної катастрофи.

В таких умовах неоціненна роль людей, що ведуть боротьбу в самому СССР за законність, за право і проти воєнних авантур. Саме за цю боротьбу, за те, що вони протидіють авантюризмові кліки володарів, жорстоко переслідують правозахисників у Советському Союзі. Головний удар падає на Гельсінкські групи. На той час, коли пишеться ця брошура (початок січня 1980 року), великі втрати понесли Литовська, Вірменська й Грузинська групи. Кілька днів тому додатково заарештовано з цих груп: литовця Антанаса Терляцькіса і грузинку Валентину Пайлодзе. Українська і Литовська групи живуть тільки завдяки безперервному поповненню нових членів. З Української групи засуджено на довгі терміни ув'язнення десятеро, вислано за кордон п'ятеро, заарештовано й перебувають під слідством Петро і Василь Січко (батько й син), Петро Розумний, Ярослав Лесів, Віталій Калиниченко, Микола Горбаль, заведено справу на Володимира Малинковича. За рахунок поповнень тримається й Московська група. Вона теж понесла тяжкі

втрата: сімох членів засуджено до ув'язнення й заслання, шістьох вислано за кордон і одного – Віктора Некіпелова — заарештовано. Водночас заарештовано одну з найближчих співпрацівників академіка Сахарова, відому правозахисницю Тетяну Веліканову, заведено справу на не менш відому учасницю правозахисного руху, Мальву Ланда. Численні арешти проведено серед кримських татар — між ними такі видатні діячі національного руху як Мустафа і Решат Джемілеві; серед віруючих — у їх числі голова Церкви адвентистів сьомого дня 83-річний Володимир Шелков, засуджений на 5 років суворого режиму, недавно заарештовано — православного священника о. Гліба Якуніна та богослова Лева Регельсона. І багатьох інших, хто не хоче схилитися перед сваволею влади, арештовують на всій території СРСР.

Та не тільки арештами діє влада. Використовуючи карних злочинців і спеціально підготовані гангстерські банди, вбивають правозахисників підступно, по-бандитськи. За останні роки вбито: російського письменника і перекладача Костянтина Богатирьова, українців — художників Аллу Горську й Ростислава Палецького, письменника Гелія Снегірьова, композитора Володимира Івасюка, архієпископів Методія Менцака і Миколу Івасюка. Розстріляно трьох вірменів на підставі судової фальсифікації.

Не зважаючи на арешти, жорстокі присуди і бандитські вбивства, правозахисники продовжують уперту боротьбу. До якого напруження доходить ця боротьба, свідчать акти самоспалення. За прикладом чеха Яна Палаха, що в такий жохливий спосіб протестував проти советської окупації, живими смолоскипами в СРСР стали: латиш Ілля Рипс, литовець Ромас Каланта, українець Іван Макуха, кримський татарин Муса Мамут, росіянин Ляпін.

Так бореться советський правозахист і так бореться з ним влада. А Захід?.. Інфільтрація чекістських ідей і людей дає свої наслідки. Не дивлячись на акти советської агресії, які періодично повторюються, оскаженіння тиранічної системи в країні, західні ліберали все ще виховують ілюзії про «лібералізацію», «переродження», «конвергенцію», «деідеологізацію» советського комунізму. Лівим же лібералам цей комунізм подобається навіть у нинішньому вигляді. Щождо західних урядів, то багато з них просто праг-

нуть спокою на сьогодні, і вони не думають про завтра, не хочуть говорити Советському Союзові неприємної для нього правди.

Внаслідок Советському Союзові вдалося перешкодити продукуванню нейтронної бомби. А тепер, спираючись на ті самі сили, він веде акцію проти розміщення в Європі додаткових ракетно-ядерних установок середньої дальности.

Ситуація, яка дозволяє Советському Союзові мати постійну збройну перевагу в Європі, цілком відповідає його намірам, і він хотів би устійнити її. З погляду цієї мети Мадридська нарада, яка могла б бути справжньою перевіркою Гельсінкського Акту, Кремлеві не потрібна. Йому хочеться звести її до порожньої балаканини.

V. Чим загрожує нерезультативність Мадриду?

Коли б Советам удався їх намір, це стало б великою трагедією для Європи і світу. Справа в тому, що Советський Союз уже багато років веде наступ. Реально можна бачити, що Кремль намагається насамперед опанувати третім світом. Ця акція ведеться в трьох головних напрямках: в Африці і Латинській Америці — за допомогою Куби, в південно-східній Азії — за допомогою В'єтнаму, на Середньому Сході — власними силами та засобами ССРСР. Інтервенцією в Афганістані советські війська широким фронтом вийшли на кордони Ірану й Пакістану, зайнявши тим самим вихідне становище для наступу в район Перської затоки.

Як відомо, всі советські загарбання починаються з заколотів і переворотів у країнах, які Совети хочуть захопити. В Ірані перший етап такої підготовчої акції вже пройшов. Хомейні вже наробив досить хаосу в цій країні й тим самим підготував її до нового заколоту. За другим або за третім переворотом у цю країну ввійдуть советські війська й великою навалюю попрямують до Перської затоки. Це не становитиме великих труднощів, бо Організація Об'єднаних Націй уже сьогодні добре служить цій меті Кремля, оголошуючи Індійський океан зоною миру. Іншими словами хоче позбавити ЗСА можливості вчасно прийти на допомогу Іранові. Тим часом океанська фльота ССРСР продовжує свою акцію по освоєнню світових океанських просторів. А Куба

разом з Нікарагуа напевне роздмухуватимуть «революційну ситуацію» в Латинській Америці.

Що ж у цей час діятиметься в Європі? А нічого. Заколісана балаканиною і обіцянками, вона буде смакувати свою «безпеку» під парасолею советської зброї доти, доки це буде вигідно Кремлеві. В слушний час же в європейських країнах посиляться терор, почнуться заколоти, і советські збройні сили підуть на «допомогу братам-європейцям»...

Коли це буде? Ми не знаємо. Оперативної карти маршал Огарков нам не показував. Але слідкуючи за тим, що відбувалося, ми бачили, що «звільнялися» ті країни, які намітив Кремль, і в той час, який він визначив. І ніякі міжнародні угоди, ніякий Прикінцевий Акт тому не перешкоджали й не перешкоджають. Советський Союз не задумуючись розриває будь-яку угоду, як тільки вона йому не потрібна. З 25-ти угод про ненапад, укладених СРСР з різними країнами перед Другою світовою війною, в часи війни і після неї, 24 розірвав СРСР, лише одну розірвав Гітлер.

Оперативної карти, повторюємо, нам не показували. Але ми певні, що на ній є й Європа, й ЗСА. **Опанування цілим світом — на менше Кремль не погодиться.** Якщо це Вас задовольняє, то, дочитавши до цього рядка, відкиньте книжку. Якщо ж ні, давайте разом шукати шлях в інше майбутнє. Тут настав час відповісти на запитання:

VI. Чи може таки врятуватися кріль?

Ні, не може. Спаралізований гіпнотичним поглядом змія, кріль таки влізе йому в пашу -- і буде проковтнутий. Словнений невимовного жаху, він рухатиметься опираючись на Кремль, і в той час, який він визначив. І ніякі мажнароді кажуть: «Пищить, а лізе». **Нема тому кроликові порятунку.**

Та на щастя, Європа — не кріль. Вона може зайняти тверду позицію на Мадридській нараді. Може змусити Советський Союз виконувати зобов'язання, які він сам узяв на себе, підписуючи Прикінцевий Акт, примусити негайно звільнити всіх ув'язнених діячів правозахисного руху й оголосити загальну політичну амністію. Ми певні, що **борців за права людини в СРСР треба рятувати за всяку ціну.** Їхня воля сьогодні — наша воля, а то й життя завтра. Наша бай-

дужість тепер обернеться кривавими струсами, а можливо й загибеллю світу, в не таксму вже й далекому майбутньому. Зараз потрібна лише твердість, готовність відстоювати ті вимоги до кінця, не спиняючись навіть перед визнанням Прикінцевого Акту недіючим. Навіщо потрібен Акт, який сьогодні нічого реального Заходові не дає, а назавтра може бути розірваний Советським Союзом, якщо стане йому не-потрібний?

Але де ж західнім урядам узяти такої твердості? — Тільки у волі **своїх народів**.

Громадяни всіх країн Європи, Канади й ЗСА повинні: — вимагати від своїх урядів, сенаторів і конгресменів, щоб урядові делегації, які поїдуть до Мадриду, викрили на нараді всі порушення Акту і домагалися звільнення з тюрем, психушок і концтаборів усіх правозахисників, усіх політичних країн СССР і країн Східньої Європи.

— домогтись від урядів, щоб вони зобс'язали свої делегації визнати Прикінцевий Акт недіючим, якщо бльок комуністичних країн відмовиться звільнити правозахисників і виконувати свої зобс'язання за третім кошиком;

— створити громадські групи нагляду за підготовкою до Мадридської наради і за самою нарадою; послати представників цих груп до Мадриду на той час, коли там проходить нарада;

Мадридська нарада мусить стати поворотним пунктом справжньої безпеки і співпраці. В противному разі вона буде стимулятором руху кроля (Європи) в пащу змієві, в безодню комуністичного поневолення.

З В Е Р Н Е Н Н Я

У СПРАВІ АКЦІЇ „ПРАВОЗАХИСНИЙ МАДРИД”

ДО ВСХІ УКРАЇНЦІВ !
ДО СВІТОВОЇ ГРОМАДСЬКОСТІ !

Д р у з і !

Надзвичайними обставинами змушені ми звернутися до Вас.

Наближається Мадридська Нарада (листопад, 1980 р.), котра має на меті підбити підсумки виконання Гельсінкського Прикінцевого Акту.

Влада СРСР розраховує зробити Мадрид безрезультатним. Домогтися, щоб і після Мадриду все лишалось, як є. **ЦЬОГО ДОПУСТИТИ НЕ МОЖНА.** Представництво Української Гельсінкської групи, за дорученням Групи, започатковує, спільно з Американською Гельсінкською групою і з правозахисниками всіх Гельсінкських країн, акцію „ПРАВОЗАХИСНИЙ МАДРИД”.

Щоб представництво Української Гельсінкської Групи могло ефективно брати участь у цій акції, нам потрібна допомога:

I. ООБИСТА УЧАСТЬ БАГАТЬОХ ЛЮДЕЙ В АКЦІЇ, З ТИМ, ЩОБ ТВОРИТИ СУСПІЛЬНУ ОПІНІЮ І ВПЛИВАТИ НА УРЯДИ.

II. ГРОШОВА ДОПОМОГА.

Ми закликаємо Вас:

Творити групи для підтримки акції „ПРАВОЗАХИСНИЙ
МАДРИД”.

Посилати гроші на адресу:

Ukrainian Helsinki Group
P.O. Box 770, Cooper Station
New York, N. Y. 10003

або

Ukrainian Orthodox Federal Credit Union
P.O. Box 160, Cooper Station
New York, N.Y. 10003
Acct. Ukrainian Helsinki Group

ПЕТРО ГРИГОРЕНКО	ЗІНАІДА ГРИГОРЕНКО
ЛЕОНІД ПЛЮЩ	РАЇСА МОРОЗ
ПЕТРО ВІНС	АЙШЕ СЕЙТМУРАТОВА
ВІКТОР БОРОВСЬКИЙ	НАДІЯ СВІТЛИЧНА
МИКОЛА ШАРИГІН-БУДУЛЯК	

У В А Г А !

На 8-ій сторінці одинадцятий рядок від низу є недобрий, його треба замінити, вставити такий:

чись, пищатиме, але зупинитись не зможе. Про такий стан у

Просимо вибачити за помилку.

Закордонне Представництво Української Гельсінкської Групи
генерал Петро Григоренко, голова